

P+

SPECIAL

Jaargang 21

Week 45 | 2022

Biodiversiteitsbeleid
nog niet ingekleurd

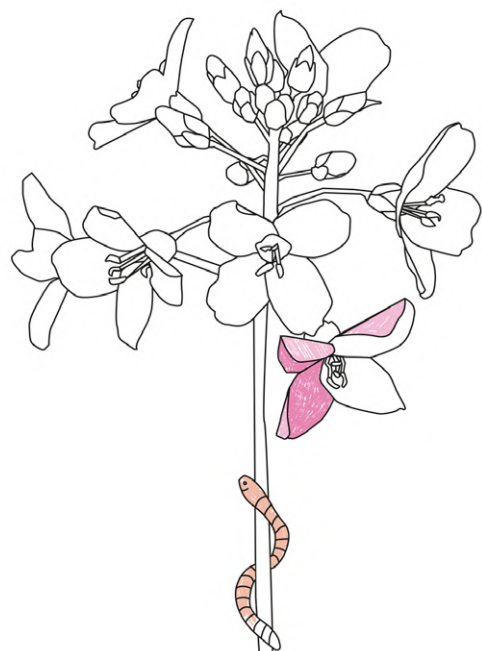
Maak combi
klimaat
en natuur

Combineer klimaatbeleid met natuurbescherming

Organisaties hebben grote moeite om de SDG's die de biodiversiteit beschermen in te kleuren. De wil is er wel, zo blijkt uit onderzoek onder het MVO Expertpanel. Maar hoe? Maak een koppeling met het klimaatbeleid, adviseert het Impact Centre van de Erasmus Universiteit. De thema's zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dat het kan, bewijzen Verstegen Spices & Sauces, bouwbedrijf Heijmans en investeerder Cardano ACTIAM.

Aleen in samenhang kunnen de klimaat- en biodiversiteitscrisis succesvol worden bestreden. Dat zeggen zowel het VN klimaatpanel IPCC als het onderzoekspanel biodiversiteit en ecosystemen IPBES. De 'dubbele noodsituatie' kan opgelost worden met natuurbeleid, zo benadrukt ook het meest recente Living Planet rapport van het Wereld Natuur Fonds (WWF). De koppeling is nieuw. De nadruk in het duurzaamheidsbeleid ligt vooralsnog eenzijdig op het bestrijden van de klimaatcrisis.

Het combineren van de twee thema's staat nu wel op de internationale politieke agenda. Dat is hard nodig.

De IPBES en Living Planet-rapporten zijn zo helder als een ongerept bergbeekje. De biodiversiteit is in de afgelopen decennia achteruit geheld. Maar liefst één miljoen soorten dreigt de komende decennia uit te sterven. Om biodiversiteitsverlies in Nederland en wereldwijd te stoppen, moeten er ambitieuze en bindende doelen worden gesteld. Maar het stellen van doelen is niet genoeg. Meer inspanningen, daadkracht en actie zijn vereist.

“Hoe daadkrachtig zijn organisaties nu?”

Het Impact Centre Erasmus was benieuwd naar het bewustzijn, de risicobeleving, de daadkracht evenals de ervaren barrières die organisaties ondervinden bij het vraagstuk van biodiversiteitsverlies. Hiertoe is een aantal vragen voorgelegd aan het MVO Expertpanel. 82 procent van de respondenten geeft aan dat het handelen van de eigen organisatie effect heeft op biodiversiteit. Jammer genoeg agendeert vervolgens maar 67 procent biodiversiteit als onderwerp. Organisaties blijken vooral intrinsiek gemotiveerd te zijn om iets te doen. Het 'moeten' - de verplichting - speelt nauwelijks een rol. Er is ook geen wet- of regelgeving die dit afdwingt.

De respondenten gaven op een schaal van 'helemaal niet belangrijk' tot 'belangrijk' aan of activiteiten voor het behoud van biodiversiteit voor hun organisatie 'lonend' is. 9 Procent van de respondenten gaf aan dat het loont en

dus daarom belangrijk is. Voor een grotere groep van 34 procent is het 'deels belangrijk'. Opgeteld geeft dus een minderheid van 43 procent van het MVO Expertpanel aan dat biodiversiteit vanuit rendementsdenken benaderd kan worden. Het algemeen belang blijkt een groter goed en is daarmee vooralsnog de belangrijkste drijfveer voor biodiversiteitsbeleid.

Er zijn diverse organisaties met een actief en praktisch beleid om de biodiversiteit te behouden. Ook financiële instellingen en bedrijven hebben een belang bij een goede biodiversiteit, omdat ze afhankelijkheid zijn van ecosysteemdiensten. Deze diensten zorgen voor bijvoorbeeld voedsel, water en hout in de wereld. Bedrijven kunnen een groot risico lopen als ecosystemen instorten. Niet voor niets noemt het World Economic Forum het verlies van biodiversiteit en de achteruitgang van deze ecosystemen een van de grootste bedreigingen voor de mensheid voor het komende decennium.

“Klimaatactie scoort als SDG het hoogst”

Aan de 84 procent van de respondenten die aangeeft de SDG's te agenderen is gevraagd hoe het staat met de SDG's die een relatie hebben met biodiversiteit. 'De vier uitgevraagde SDG's worden als volgt geagendeert:'

“We hebben de unieke mogelijkheid om werelden met elkaar te verbinden door agroforestry toe te passen, van boer tot consument, op een manier die écht een positieve bijdrage levert aan de mens en het milieu. Daarmee geven we een betere wereld door aan de volgende generaties. Dit is mijn droom en deze gaan we realiseren!”

MICHEL DRIESSEN, CEO VERSTEGEN SPICES & SAUCES

- + Klimaatactie: 64 procent agendeert SDG 13
- + Leven op land: 41 procent agendeert SDG 15
- + Schoon water en sanitair: 32 procent agendeert SDG 6
- + Leven in het water: 23 procent agendeert SDG 14

Jacqueline Scheidsbach, directeur Impact Centre Erasmus, concludeert op basis van deze onderzoeksresultaten “Sturen en rapporteren op SDG's wordt doorgaans gekoppeld aan de missie van een organisatie. De meeste organisaties 'verbinden' zich aan zo'n drie tot vijf SDG-ambities waarop zij hun beoogde positieve impact in kaart brengen. Het is minder gangbaar om eveneens enkele SDG's te kiezen waarop een organisatie doelbewust de negatieve impact wil beperken. Juist voor organisaties die biodiversiteit niet primair in hun missie hebben opgenomen, is deze handelswijze een must. Zeker gezien de overweldigende mening dat organisaties effect hebben op biodiversiteit en biodiversiteit materieel is.”

Wel is een waarschuwing op zijn plaats. Met biodiversiteit kan een organisatie niet heel gemakkelijk de balans opmaken, geen handeldrijven, niet de plussen tegen de minnen afstrepen. Rapporteren is lastig doordat biodiversiteit vaak niet in een enkele indicator te vangen is. Bedrijfsmatig actief zijn heeft bovendien altijd een negatief effect.

Mijn organisatie onderneemt actie op het gebied van...

1. Luchtkwaliteit
2. Voorkomen vervuiling door (micro)plastics, zwerfafval en/of chemicaliën.
3. Bodemkwaliteit
4. Beschermen van veranderingen door land- en zeegebruik
5. Waterkwaliteit
6. Beschermen en voorkomen van het uitsterven van bedreigde planten- en diersoorten
7. Tegengaan ontbossing
8. Behoud, herstel en gebruik van zoetwater ecosystemen
9. Wetenschappelijke samenwerking ten behoeve van SDG 14 en/of SDG 15
10. Tegengaan monocultuur landbouw
11. Duurzame visserij en aquacultuur

“De focus op een enkel natuur positief product kan greenwashing zijn”

Momenteel worden er wetenschappelijke doelen voor economische sectoren ontwikkeld om de natuur te herstellen, waarbij wordt gekeken naar verschillende elementen. Dit kunnen 'drivers of loss' zijn, die de oorzaak van biodiversiteitsverlies op land en zee zijn. Het kunnen ook 'pressures' zijn, die druk op de natuur veroorzaken door vervuiling en de afname van ecosystemen en diersoorten. Tenslotte wordt ook gekeken naar de 'states', oftewel de situatie waarin de natuur zich bevindt, zoals de concentratie van voedingsstoffen en waterbeschikbaarheid in een gebied. Al deze elementen zijn sterk locatie gebonden, dat maakt het complex. In theorie bestaat het concept 'nature positive', maar een bedrijf moet daar voorzichtiger mee zijn omdat deze greenwashing in de hand kan werken. Een focus op specifieke natuur positieve producten of diensten wil niet zeggen dat de gehele bedrijfsvoering of portefeuille ook natuurpositief is.

Als wordt ingezoomd op de gebieden waarop daadwerkelijk actie wordt genomen, wordt het beeld dat het MVO Expertpanel biedt transparanter. Zie kader: 'Mijn organisatie onderneemt actie op het gebied van...' Gezien de toenemende aandacht voor regeneratie in de landbouw is de tiende plaats voor 'tegenaan monocultuur landbouw' wel enigszins

verrassend laag. Daarentegen staat 'bodemkwaliteit' weer wel in de top 3 van acties die organisaties ondernemen.

Natuurlijk is ook de vraag interessant wat een organisatie al aan het behoud van biodiversiteit doet. Wat blijkt: de focus ligt vooral bij bewustwording c.q. het praten over het belang van biodiversiteit. Net iets meer dan de helft (51 procent) van het MVO Expertpanel heeft daadwerkelijk een biodiversiteitsstrategie geformuleerd. Organisaties stimuleren eerder anderen om zich te richten op biodiversiteit. Biodiversiteit vormt zo overigens wel voor een flink aandeel (56 procent) aanleiding om samen te werken met andere organisaties. Alle stellingen over indicatoren, criteria of rapporteren scores laag. Slechts 30 procent van de respondenten stuurt op kengetallen omtrent biodiversiteit.

“Te weinig meetinstrumenten en data?”

Als de effecten op biodiversiteit van handelen door organisaties groot is en tegelijkertijd organisaties intrinsiek gemotiveerd zijn, waarom lukt het dan niet om biodiversiteit in organisaties te ontwikkelen of te verankeren? 75 procent ervaart 'soms', 'regelmatig', tot 'zelfs altijd' barrières. Deze horden zijn van diverse aard en er zijn niet echt grote verschillen tussen. Het zijn er vooral veel.

- De top 3 institutionele barrières:
 - + Er zijn te weinig biodiversiteitsdata, -metrics, -standaarden en meetmethodieken.
 - + Nederland voert geen duidelijk beleid op het gebied van biodiversiteit.
 - + Het korte termijnbeleid van investeerders en financiers houdt impactvolle investeringen op het gebied van biodiversiteit tegen.

Arjan Ruijs van Cardano ACTIAM reageert hierop: "Dat er onvoldoende data zijn, hoeft geen belemmering te zijn om de impact op biodiversiteit mee te wegen in de besluitvorming. Een organisatie weet of zij bijvoorbeeld palmolie, soja of chemicaliën, plastics of veel water gebruiken in hun productieproces of keten. Zij kunnen er nu al voor kiezen om bijvoorbeeld niet te ontbossen en geen gebruik te maken van toeleveranciers die dit wel doen. Veel financiële instellingen zijn nog afwachtend en wachten tot er data zijn, maar dat is

niet nodig. Voor ontbossing of natuurlijke waterbassins is er satelliet-informatie waarop gestuurd wordt."

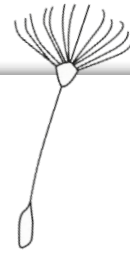
Ook De Nederlandsche Bank (DNB) en het Planbureau voor de Leefomgeving zijn al jaren heel duidelijk over het belang van biodiversiteitsbeleid. DNB-directeur Frank Elderson in 2020: "Ons klimaat en onze biodiversiteit staan onder druk. En dat leidt tot grote risico's. Risico's waar ons financiële systeem niet immuun voor is."

"Te weinig besef van zelfaangerichte schade"

Er zijn ook mogelijkheden voor bedrijven om zich bij bestaande initiatieven aan te sluiten, die zich richten op behoud van biodiversiteit. Cardano ACTIAM is bijvoorbeeld één van de

eerste ondertekenaars van de Finance for Biodiversity Pledge. Dit is een commitment voor financiële instellingen met als ambitie om voor 2025 de biodiversiteitsimpact van de investeringen en activiteiten te meten, doelen te stellen en hierover te rapporteren.

Bouwbedrijf Heijmans wijst ook op achterblijvend regeringsbeleid rond biodiversiteit. Er zijn wel nieuwe ambities, maar de wet- en regelgeving en richtlijnen zijn hier nog niet op aangepast. Neem bijvoorbeeld de gemeentelijke handboeken voor inrichting van de openbare ruimte. Deze belemmeren vaak een goede klimaatadaptieve inrichting: stoepranden zijn verplicht, parkeernormen heilig, lantaarnpalen zijn een harde voorwaarden. Maar deze klassieke inrichting van het maaiveld en de ondergrondse infrastructuur blokkeren ruimte voor het planten van bomen en infiltratie van water, stelt Heijmans.

Hoe pakt Verstegen Spices & Sauces biodiversiteit aan?

Verstegen Spices & Sauces is een vierde generatie Rotterdamse familiebedrijf. Marianne van Keep is er Chief Sustainability Officer: "We willen klimaatpositief zijn waarbij we actief werken aan het herstel van het ecosysteem waarbij afval- en verspillingvrij werken vanzelfsprekend is. We willen actief bijdragen aan het herstel van de biodiversiteit tot het niveau van voor de industrialisatie. We wensen alleen samen te werken met klimaatneutrale ketenpartners. Het centraal stellen van het ecosysteem maakt de keten minder kwetsbaar. Dat is belangrijk voor alle stakeholders en het voortbestaan van het familiebedrijf."

De uitdaging én het effect van maatregelen voor biodiversiteit ligt voornamelijk in 'ver weg' landen, zoals Indonesië. Dit land vormt één van de vier hoogste prioriteit aandachtsgebieden ter wereld voor behoud van biodiversiteit, koolstof en zoetwater (volgens onderzoek in het tijdschrift Nature Ecology and Evolution).

Van Keep: "De uitdaging voor Verstegen ligt in de kleinschaligheid, complexiteit en de verscheidenheid. Het zijn *specialty's* en geen *commodity's*, de boeren en boerinnen zijn vaak *smallholders* en hun afhankelijkheid van de natuur is groot. Dit gegeven staat allang centraal in ons inkoopbeleid. Dat we hier invloed op kunnen hebben, en dat je met die invloed een stevige impact hebt in je keten, daar zijn we recenter mee aan de slag. Dat doen we door actief regeneratieve landbouw te faciliteren. We financieren trainingen (zoals toepassen strokenteelt in India) en demonstratievelden in Indonesië. We zijn aangesloten bij een programma waarin regeneratieve

Marianne van Keep, Chief Sustainability Officer: "We zijn onder andere aangesloten bij een programma waarin regeneratieve landbouw is gecombineerd met *carbon offsetting*."

landbouw is gecombineerd met *carbon offsetting*. En we helpen een startup in Midden-Amerika om de combinatie van wildplukken en duurzame teelt op te zetten en uiteindelijk te vermarkten." Het valideren en verifiëren van effecten staat nog in de kinderschoenen. Het is nu nog een combinatie van deskresearch en veldwerk, ook via een modelboerderij. Financiering in deze landen kan een bottleneck zijn want de meeste specerijen zijn meerjarige gewassen waardoor het terugverdienen van investeringen vaak pas op de lange termijn mogelijk is. Microfinanciering door derde partijen kan helpen. Politiek en economisch gewin in landen van oorsprong kunnen grote problemen opleveren, denk aan ontbossing. Reden te meer om zoveel mogelijk partijen te interesseren voor agroforestry. Ook via wetgeving en de actualiteit van klimaatverandering begint biodiversiteit voor onze klanten actueler te worden. Tegelijkertijd is het lastig de meerwaarde van onze inspanningen te vertalen naar de consument. Voor Verstegen is het verwerken van de investeringen in de consumentenprijs een flinke uitdaging. Naast indicatoren voor CO₂-uitstoot is het vinden van de meest passende indicator vanuit focus zoals voor bodemkwaliteit actueel."

Hoe past bouwer Heijmans biodiversiteit toe?

Volgens recent onderzoek door de duurzame beleggersvereniging VBDO onder 38 beursgenoteerde ondernemingen in Nederland is bouwbedrijf Heijmans de koploper in het biodiversiteitsbeleid. De missie van Heijmans is 'Makers van de gezonde leefomgeving'. Vooral de twee laatste woorden geven aanleiding om zich verantwoordelijk te voelen voor en werk te maken van biodiversiteit. 'Makers' duidt dan ook nog eens op actief aan de slag. Biodiversiteit doet Heijmans derhalve voor "onszelf, de mensen, niet om beestjes ofzo te redden". De primaire drijfveer ligt bij 'sociaal groen', want groen in de leefomgeving doet bewezen goed. Groen draagt bij aan fysieke en mentale gezondheid, werkt preventief ten gunste van de gezondheidszorg en levert een bijdrage aan sociale cohesie. Mooie woorden gebaseerd op feitelijke waarheden, onderzoek dat dit uitwijst is in ruime mate voorhanden. Het bedrijf heeft logischerwijs een ecoloog in dienst, Jan Willem Burgmans, met als functie programmamanager Klimaatadaptatie en Biodiversiteit.

Burgmans onderscheidt bij Heijmans drie werkgebieden: infrastructuur, bouw en gebiedsontwikkeling. In de drie werkgebieden vervult Heijmans in het kader van biodiversiteit duidelijk een andere rol. Daar waar in gebiedsontwikkeling Heijmans de initiatiefnemer kan zijn, is dit voor de 'infrasector' duidelijk anders. 'Infra' is sterk vraaggestuurd en daar heeft Heijmans net als andere partijen een contractrelatie met aanbesteders die prijs- en transactie gedreven is. In de uitvraag is weinig ruimte om maatregelen voor klimaatadaptatie en biodiversiteit beter vorm te geven. Samen met Dura Vermeer heeft Heijmans de Natuurladder, een ambitieladder, ontwikkeld. Zowel intern als bij de opdrachtgever wordt door de Natuurladder meer bewustwording op het thema ontwikkeld. De veranderingen binnen de infrasector gaan traag. In gebiedsontwikkeling daarentegen ziet Heijmans klimaatadaptatie en biodiversiteit als 'derde ruimte'. Bij eigen gebiedsontwikkelingen maakt versterking van de biodiversiteit onderdeel uit van de strategie. Het beste kan biodiversiteitsherstel worden benoemd als 'projectdoelstelling'. Want

Als belangrijkste barrières op organisatie-niveau worden genoemd:

- + Managers hebben moeite om biodiversiteit in te bedden in hun beleid.
- + Organisaties zijn zich te weinig bewust van de schade van biodiversiteitsverlies.
- + Het intern delen van dilemma's en kennis over biodiversiteit is gering.

Ook de geringe motivatie van medewerkers levert volgens het MVO Expertpanel barrières op:

- + Er is onder medewerkers te weinig kennis om biodiversiteit verder te brengen.
- + Er is te weinig openbaar beschikbaar bewijs voor de positieve effecten van biodiversiteitsstrategieën.
- + Medewerkers voelen zich niet verantwoordelijk voor biodiversiteitsverlies, er ontbreekt eigenaarschap.

Jan Willem Burgmans, programmamanager Klimaatadaptatie en Biodiversiteit: "Het beste kan biodiversiteitsherstel worden benoemd als 'projectdoelstelling'. Want ambities gaan verloren, doelen in bouwprojecten niet."

ambities gaan verloren, doelen in bouwprojecten niet. Meten is nog lastig. Er is geen uniforme beoordeling.

Burgmans: "Bedrijfsmensen vinden dit lastig. Voor nu gebruikt Heijmans daarom het NL Green Label. Ambitie meten op resultaten is vooral eenvoudig bij energieverbruik en weer wat minder bij de circulariteit van materialen. Rond materiaalgebruik, de *core business* van de bouw, loopt het nog geen storm. Natuurlijk is al het gebruikte hout door Heijmans al jaren 100 procent FSC, maar dat is geen onderscheidende bijdrage. Er zijn initiatieven om beton (CO₂-uitstoot) te verminderen evenals het verminderen van watergebruik, kortom anders te bouwen. Echter, deze initiatieven zijn kleinschalig. Dan is Heijmans toch echt weer een mammoettanker die langzaam manoeuvreert. Innovaties van kleine bedrijven zijn niet zo eenvoudig op te schalen voor toepasbaarheid op grote schaal. Wél onderhoudt Heijmans vele en diverse contacten met deze ondernemers. De mensen van Heijmans zijn vooral technische gedreven. En laten we eerlijk zijn: technisch kan alles. De uitdaging en aandacht ligt ergens anders. Biodiversiteit kun je niet platslaan, het gaat om verandering, verandermanagement en het denken."

Burgmans is overtuigd van de weg naar een 'biobased economie' en 'biobased bouwen'. Tegelijkertijd ziet hij dat dit een groot beslag op grondposities en grondstoffen gaat geven. "Waar gaan we de grond en grondstoffen voor gebruiken? Grondstoffen zijn in veel gevallen eindig of op zijn best beperkt beschikbaar. Er is veel vraag naar uit diverse hoeken, uit diverse branches. Of gaan we dan voor het bouwen óók afhankelijk worden van Rusland, van de Taiga-bossen daar?"

Hoe maakt investeerder Cardano ACTIAM werk van biodiversiteit?

Arjan Ruijs, milieueconoom en senior responsible investment officer, licht toe hoe Cardano ACTIAM met biodiversiteit omgaat. Cardano ACTIAM richt zich met investeringen op beursgenoteerde organisaties en verhandelbare bonds. De investeerder kiest er nadrukkelijk voor om voorop te lopen met duurzaamheid. Hierbinnen krijgt biodiversiteit sinds kort breder aandacht. De nadruk lag lang op klimaat, ontbossing en op water en watergebruik, wat overigens beide ook oorzaken zijn van biodiversiteitsverlies. Dit wordt nu verder uitgebreid naar de andere oorzaken van biodiversiteitsverlies, zoals vervuiling door plastic, verlies van bodemkwaliteit, overbevissing en aquacultuur. Samen met andere investeerders heeft Cardano ACTIAM indirect invloed op biodiversiteit via uitsluitingsbeleid en engagement van bedrijven. Indien na gesprekken met de top van organisaties die een te grote impact hebben op biodiversiteit na 2 á 3 jaar blijkt dat zij weinig hebben gedaan, kan worden

Arjan Ruijs, Cardano ACTIAM: “Als duurzaamheidsbelegger moet je uitleggen ‘Waarom de toekomst anders is dan nu’, als conventioneel belegger hoef je niet uit te leggen dat ‘De toekomst hetzelfde is als nu’. Vreemd toch?”

besloten een bedrijf uit te sluiten, bijvoorbeeld zoals is gebeurd met Total in relatie tot Myanmar en Oeganda. In Nederland hebben bijvoorbeeld Rabobank als verstrekker van leningen aan boeren en ASR, als grote landeigenaar, de mogelijkheid tot directe invloed op biodiversiteit. Rabobank kan in direct contact met boeren regeneratieve landbouw stimuleren of dit beleid laten doorsijpelen in de vraag of een lening wordt goedgekeurd.

➤ **Het is belangrijk om** meer zicht te krijgen op handelingsperspectief voor organisaties. Daarom is aan het MVO Expertpanel gevraagd waar zij mee geholpen zouden zijn. Alle aangereikte interventies kunnen rekenen op bijna identieke behoefte. In zeer gering aflopend belang vragen organisaties om:

- + Meer inzicht in de vraag: wanneer is sturen en meten op biodiversiteit relevant of niet.
- + Meer kennis over biodiversiteit.
- + Inzicht in hoe biodiversiteitsdoelstellingen op te stellen en aan te sluiten bij wereldwijde afspraken, zoals dit met CO₂-emissies het geval is.
- + Kennis over hoe te bepalen wat een organisatie moet meten.
- + Heldere informatie en afspraken over de scopes, zoals bij GHG-emissies (organisatie en keten).
- + Rapportage frameworks.
- + Contact met organisaties waar biodiversiteit al in de strategie is verankerd.
- + Meer bewijslast van de effectiviteit van interventies.

Arjan Ruijs van Cardano ACTIAM: “Als ik een tip mag geven aan bedrijven: begin gewoon. Breng in beeld waar je risico’s ziet en handel daarop. Begin klein en breidt stap voor stap uit.”

Samenvattend advies op basis van dit onderzoek onder het MVO Expertpanel: wacht niet langer af. Maak er werk van. Er is geen tijd te verliezen. Kijk daarbij ook of je de vraag naar bijvoorbeeld soja, palmolie, of vlees kunt verminderen door vooraan in de keten consumptiepatronen te veranderen. Loos chemicaliën zoals PFAS (en andere chemische stoffen) niet in het milieu als je weet dat de negatieve impact groot zal zijn, ook al heb je er een vergunning voor. Pas het inkoopbeleid en verpakkingsbeleid aan. Investeer in monitoring en engagement en houdt rekening met *smallholders*. Maar bovenal: breng een koppeling aan tussen het klimaatbeleid en biodiversiteitsdoelstellingen. ■

MVO Expertpanel

Het MVO Expertpanel is een initiatief van Impact Centre Erasmus en bestaat uit MVO-professionals en besluitvormers uit het bedrijfsleven, de overheid, belangenorganisaties, ontwikkelingsorganisaties en goede doelen organisaties. Alle panelleden zijn actief in besluitvorming en/of advies rond Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Ook (oud) docenten en alumni van het Executive Program CSR maken deel uit van het MVO Expertpanel. Het MVO Expertpanel wordt maximaal 4x per jaar bevestigd over een actueel thema. Bevindingen worden gedeeld en kunnen aanleiding voor maatschappelijk debat of nader onderzoek. Lid worden kan via een [aanvraag](#).

Websites

- + [Natural Capital Coalition](#)
- + [SBTN \(betreft: natuur\)](#)
- + [SBTi \(betreft: klimaat\)](#)
- + [TNFD](#)
- + [Finance for Biodiversity Foundation](#)
- + [Business for Nature](#)
- + [PBAF](#)
- + [IPBES](#)

- + TEKST JACQUELINE SCHEIDSBACH, ANITA DE HORDE EN EMIEL GIELES
- + ILLUSTRATIE ANNEMARIE GORISSEN
- + FOTOGRAFIE VERSTEGEN SPICES & SAUCES, CARDANO ACTIAM EN HEIJMANS
- + ART DIRECTION BUREAU BOUDEWIJN BOER EN STUDIO 10
- + UITGEVERIJ ATTICUS BV + WWW.P-PLUS.NL